

Enheten för naturvård

Tyresta-Åva SE0110017

Bevarandeplan för Natura 2000-område

(enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)

Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Namn	Tyresta-Åva	Areal	3269,4 ha
Natura 2000-kod	SE0110017		
Kommun	Haninge och Tyresö		
Bevarandeplan fastställd av Länsstyrelsen	2007-02-05		
Bevarandeplan reviderad av Länsstyrelsen	2017-06-12		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet samt SPA-område enligt fågeldirektivet.		
Ägarförhållanden	Statligt, kommunalt och privat		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
1630	*Strandängar vid Östersjön	5,6	0,17
3110	Näringsfattiga slättsjöar	49,6	1,5
3160	Myrsjöar	5,6	0,17
6270	*Silikatgräsmarker	10,7	0,33
7140	Öppna mossar och kärr	56,9	1,7
9010	*Taiga	2081,1	64
9020	*Nordlig ädellövskog	8,6	0,26
9070	Trädklädd betesmark	41,1	1,3
9080	*Lövsumpskog	1,3	-
9180	*Ädellövskog i branter	6,7	0,20
91D0	*Skogsbevuxen myr	140,1	4,3

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ingående arter enligt art- och habitat samt fågeldirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv respektive bilaga 1 till EG:s fågeldirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1386	Grön sköldmossa	<i>Buxbaumia viridis</i>
A236	Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>
A002	Storlom	<i>Gavia arctica</i>
A217	Sparvuggla	<i>Glaucidium passerinum</i>
A075	Havsörn	<i>Haliaeetus albicilla</i>
A246	Trädlärka	<i>Lullula arborea</i>
A094	Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>
A072	”Bivråk	<i>Pernis apivorus</i>
A241	Tretåig hackspett	<i>Picoides tridactylus</i>
A409	Orre	<i>Tetrao tetrix</i>
A108	Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>

” Art av obetydlig förekomst i Natura 2000-området som inte beskrivs i bevarandeplanen.

Bevarandesyfte för Tyresta-Åva

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer och arter nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna. I Tyresta-Åva är skogsmiljön – framförallt taiga (9010) - det prioriterade värdet. I och runt omkring Tyresta-Åva finns mycket stora arealer med värdefull äldre (skyddad) naturskog. Arter knutna till denna typ av skog har goda förutsättningar till spridning i området.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Tyresta-Åva

*Strandängar vid Östersjön (1630)

- Arealen strandängar vid Östersjön ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insädd av för livsmiljön främmande arter.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12

Beteckning
511-44326-2016

- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel tofsvipa, rödbena, smultronklöver, strandkrypa och havssälting, ska finnas i livskraftiga bestånd.

Näringsfattiga slättsjöar (3110)

- Arealen näringsfattiga slättsjöar ska bibehållas.
- Halten av näringsämnen ska vara låg (oligotrof) och får lägst motsvara god status. Detta mål hänvisar till vattenförvaltningens utvärderingssystem enligt HVMFS 2013:19¹ med avseende på växtplankton.
- Försurningssituationen ska vara god.
- Kortsnittsvegetation med t.ex. notblomster, strandpryl, braxengräs ska vara vanligt förekommande på lämpligt bottenstrukt.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

Myrsjöar (3160)

- Arealen myrsjöar ska bibehållas.
- Försurningssituationen ska vara god
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

***Silikatgräsmarker (6270)**

- Arealen silikatgräsmarker ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förra inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- Blommande/bärproducerande buskar och småträd, t.ex. slån, nypon och enar, kan bevaras i låg täckningsgrad.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insådd av för livsmiljön främmande arter.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel Adam och Eva, slåtterfibbla, nattviol och ängsvädd, ska finnas i livskraftiga bestånd.

Öppna mossar och kärr (7140)

- Arealen öppna mossar och kärr ska bibehållas.
- Grundvattenytan ska variera och vara hög under större delen av året.
- Myrarna ska inte påverkas av lokal övergödning.
- Myrarna ska vara opåverkade av dikning eller dämning.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel vitag och kallgräs, ska finnas i livskraftiga bestånd.

¹ Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12

Beteckning
511-44326-2016

***Taiga (9010)**

- Arealen taiga ska bibehållas.
- Skogen ska ha en varierad åldersstruktur och artsammansättning med en tämligen allmän till riklig förekomst av gamla och grova träd samt död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Det ska finnas ett måttligt till påtagligt inslag av lövträd (speciellt gamla och/eller grova träd).
- Området ska påverkas av störningar, exempelvis i form av stormfällningar, insektsangrepp och brand.
- Kontinuerlig förekomst av tall och gran ska upprätthållas.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel ryl, mindre hackspett, tretåig hackspett, nattskärra och tjäder, ska finnas i livskraftiga bestånd.

***Nordlig ädellövsog (9020)**

- Arealen nordlig ädellövsog ska bibehållas.
- Skogen ska ha en varierad åldersstruktur och artsammansättning med en tämligen allmän till riklig förekomst av gamla och grova träd samt död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Områdena ska påverkas av störningar, exempelvis i form av stormfällningar och insektsangrepp.
- Ädellövträd ska dominera i trädskiktet.
- Igenväxningsvegetation som utgörs av barrträd förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel lunglav, underviol, vårärt, tandrot och myskmadra ska finnas i livskraftiga bestånd.

Trädklädd betesmark (9070)

- Arealen trädklädd betesmark ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Grova ekar ska stå solexponerade och fria från konkurrerande träd och buskar.
- Det ska finnas gläntor där solljus når fältskiktet, vilket är en förutsättning för en hävdgynnad flora.
- Igenväxningsvegetation ska inte/enda i måttlig omfattning förekomma
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel lunglav och rödbrun blekspik, ska finnas i livskraftiga bestånd.

***Lövsumpskog (9080)**

- Arealen lövsumpskog ska bibehållas.
- Skogarna ska domineras av klibbal av varierande ålder med inslag av gamla träd, död ved och alsocklar.
- Igenväxningsvegetation som utgörs av barrträd förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- Grundvattenytan ska variera och vara hög under större delen av året.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

- Sumpskogarna ska inte påverkas av lokal övergödning.
- Skogarna ska vara opåverkade av dikning eller dämning.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att finnas i livskraftiga bestånd.

***Ädellövskog i branter (9180)**

- Arealen ädellövskog i branter ska bibehållas.
- Skogen ska ha en varierad åldersstruktur och artsammansättning med en tämligen allmän till riklig förekomst av gamla och grova träd samt död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Området ska påverkas av störningar, exempelvis i form av stormfällningar och insektsangrepp.
- Ädellövträd ska dominera i trädskiktet.
- Igenväxningsvegetation som utgörs av barrträd förekommer inte eller endast i begränsad omfattning.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel strävlost, almlav, vårärt, lungört och lunglav, ska finnas i livskraftiga bestånd.

***Skogsbevuxen myr (91D0)**

- Arealen skogsbevuxen myr ska bibehållas.
- Skogen ska ha en varierad åldersstruktur och artsammansättning med en tämligen allmän till riklig förekomst av gamla träd samt död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Områdena ska påverkas av störningar, exempelvis i form av stormfällningar, insektsangrepp och översvämning.
- Kontinuerlig förekomst av tall ska upprätthållas.
- Grundvattenytan ska variera och vara hög under större delen av året.
- Myrarna ska inte påverkas av lokal övergödning.
- Myrarna ska vara opåverkade av dikning eller dämning.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel spillkråka och tjäder, ska finnas i livskraftiga bestånd.

Grön sköldmossa (1386), spillkråka (A236), storlom (A002), orre (A409), sparvuggla (A217), trädlärka (A246), havsörn (A075), fiskgjuse (A094), tjäder (A108) och tretåig hackspett (A241)

- Arternas populationer ska vara livskraftiga.
- Arternas livsmiljöer ska bibehållas och vara i ett gynnsamt tillstånd.

Beskrivning av området

Tyresta-Åva omfattar större delen av området öster om Handen mot Åvaviken. Natura 2000-området Tyresta-Åva omfattar hela Tyresta nationalpark, hela Hammarbergets naturreservat samt de västra delarna av Tyresta Naturreservat.

BEVARANDEPLAN**Datum**
2017-06-12**Beteckning**
511-44326-2016

Nationalparken består till största delen av skogsmark men även av myrmark, jordbruksmark och sjöar.

Det kuperade landskapet innehåller många olika naturtyper bl.a. hållmarkstallskog, tallskog på morän, tallmossar samt sumpgranskogar. Stora delar av skogen har stark naturskogsprägel. Vid Stensjön i sydost finns idag ett av södra Sveriges största brandfält på ca 400 hektar efter en kraftig brand 1999. Förutom branden 1999 finns bara en större brand dokumenterad, nämligen i juli 1914. Området som brann var på 150 hektar och ligger mellan Årsjön och Långsjön. Efter branden har skogen haft svårt att återkolonisera området – det är först under de senaste 50 åren som tallen i snabb takt åter koloniserat området. Spridda förekomster av sk. brandljud vittnar om att skogen även i äldre tider sannolikt varit utsatt för skogsbränder. Även Åvaområdet i öster består mestadels av skogsmarker, men här ökar lövträdsinslaget i anslutning till områdets jordbruksmarker och vissa delar av kusten. Hammarberget i nordöst domineras av ädellövskog och i norr och väster av örtrik blandskog. Skogen vid Hammarberget och Brakmaren (i den norra delen av Tyresta naturreservat) hyser en rik flora med många lundarter. Kring Åva gård och ut mot viken ligger ett småbrutet odlingslandskap, liksom vid Tyresta by i sydvästra delen av Nationalparken.

I hela området finns 10 sjöar, samtliga näringsfattiga sprickdalssjöar, varav flertalet är mycket små. I flera av sjöarna växer notblomster. Sjöarna är starkt försurningskänsliga. Förutom Bylsjön och Gammeldammen som avvattnas västerut, tillhör sjöarna Åvaåns tillrinningsområde. Åvaåns vattensystem har ett stort värde ur limnologisk och fiskebiologisk synpunkt. Åns nedre delar är en av länets värdefullaste lekplatser för en naturlig stam av havsöring. Omfattande forskning bedrivs i och kring vattendragen, bl.a. växt- och djurplankton, bottenfauna, strömlevande fauna samt även försurning och kalkningseffekter. Delar av Åvaån ingår i miljöövervakning och kalkning. Utmed Åvaåns vattensystem kläs bäckraviner och bergbranter av ädellövdominerad blandskog, ofta med inslag av lind.

Området rymmer många myrar av olika slag, bl.a. finns högmossar på några ställen väster om Årsjön och öster om Bylsjön. Alla myrar är fattigmyrar som ligger insprängda i skogen över hela området. I stort sett all myrmark inom nationalparken är opåverkad av dikning.

Senast skogsbruk bedrevs norr om Tyresta by var i slutet av 1800-talet, och då i form av plockhuggning. Stora delar av barrskogarna, framför allt på hållmarkerna, är 200-300 år gamla. Till naturskogsprägel bidrar också rikligt med lågor, torrträd och en naturlig luckighet. I de lägre, ofta fuktiga delarna växer granbestånd med många grova och upp till 30 m höga träd. Ett av de finaste granbestånden finns vid den sydöstra delen av Bylsjön. Här ligger mängder av lågor varav flertalet har blåst ner under de sista trettio årens stormar. Efter stormfällningen 1967, som främst drabbade de östra delarna, gjordes vissa skogsbruksåtgärder bl.a. nyplantering av gran.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

I Natura 2000-området finns krävande och en del sällsynta och/eller hotade arter av kärlväxter, mossor, lavar och svampar. I nationalparken häckar ca 80 fågelarter. Rovfåglar, hackspettar och skogshöns är vanliga häckfåglar i området. Vanliga däggdjur är skogshare, älg och rådjur.

Området är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Tyresta by fungerar som en friluftsgård. Hela området genomkorsas av flera anlagda vandringsleder bl.a. Sörmlandsleden.

Beskrivning av arter och livsmiljöer

***Strandängar vid Östersjön (1630)**

Havsstrandängar finns längs den norra stranden av Spirudden och Stavholmen, samt i en strandremsa mellan höjdpartierna på den södra sidan. Dessa är öppna och betas regelbundet. På strandängarna har följande för livsmiljön typiska arter hittats: Ormtunga, kustarun, smultronklöver, strandkrypa, havssälting och gulkämpar. Strandängarna är viktiga rastplatser för gäss, vadare och änder under vår och höst. De typiska arterna tofsvipa och rödbena häckar här.

Näringsfattiga slättsjöar (3110)

Av sjöarna i området räknas Långsjön och Stensjön till denna livsmiljö. Sjöarnas tillrinningsområden saknar jordbruksmark och bebyggelse och domineras av hållmarkstallskogar. Det gör vattnet näringsfattigt. Sjöarna har till stor del branta bottenprofiler längs stränderna, vilket gör att det finns relativt litet utrymme för vattenvegetation. Grundare delar med vattenvegetation finns främst i Stensjöns långsmala södra vik, Lanan, och i Långsjöns södra ände. Stensjön är djup, med stora ytor av botten strax under 20 meters djup. Det ger stor vattenvolym och att sjöns vatten omsätts ganska långsamt. Stora delar av bottenarna befinner sig under språngskiktet och är därmed känsliga för syrebrist. Sådana problem uppstod efter den stora branden 1999 då näringstillförseln tillfälligt ökade med ökad produktion av växtplankton som följd.

På 1980-talet var sjöarna klarvattensjöar med stort siktdjup, men under de senaste 30 åren har sjöarna successivt blivit allt mer brunfärgade av humusämnen med mindre siktdjup som följd. Det är en generell trend i många vatten av skilda karaktärer och orsakerna är inte helt utredda. Sjöar med lång omsättningstid är mindre drabbade. De båda sjöarna har medellång till ganska kort omsättningstid varför siktdjup, och därmed sannolikt vegetationsutbredning, har minskat påtagligt sedan 1980-talet.

Under 1960- och -70-talet försurades sjöarna varvid bland annat fiskarna sarv och benlöja dog ut. Genom omfattande kalkning begränsades skadorna och idag är försurningens effekter på sjöarnas vattenkemi i stort sett borta.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Vattenvegetationen domineras av flytbladsväxter och kortskottsväxter, bland annat de för livsmiljön typiska arterna notblomster, styvt braxengräs och strandpryl, men också nålsäv och strandranunkel. I sjön häckar regelbundet den typiska fågelarten storlom. På tidvis översvämmade gränslågor i strandkanten av Stensjön har den starkt hotade mossan timmerskapania hittats.

En ytterligare typisk art som finns i sjön är sik, men det är troligt att den inte är ursprunglig. Under första halvan av 1900-talet bedrevs omfattande sportfiske i sjöarna bl a med utsättning av sex laxfiskar, varav endast sik lever kvar efter att utsättningarna upphört. Den typiska arten klarar sig alltså bra i sjön, men fanns troligen inte där innan utsättningarna.

Bottenfaunan i Stensjön är väl undersökt med en artrik fauna utan dominerande arter. I huvudsak är det vanliga arter men även tre sällsyntare arter finns i fyndmaterialet. Det är knappast på grund av ovanliga kvaliteter hos livsmiljön utan beror nog främst på många undersökningar av kunniga personer.

Myrsjöar (3160)

Bylsjön och den lilla Årsjötjärn är båda näringsfattiga brunvattensjöar (>100 mg Pt/l) och klassas därmed som livsmiljö 3160. De är helt eller delvis omgivna av gungflyn bestående av vitmossemattor. Sjöarna är starkt försurade med pH-värden mellan 4,5 och 5. Vegetationen består av vass och flytblad. Bylsjön hyser relativt stora mängder aborre och gädda, men reproduktionen är dålig och de växer sakta. I Årsjötjärn har man inte provfiskat i sen tid, men troligen finns aborre och gädda. Någon reproduktion förekommer sannolikt inte. Bylsjöbäcken avvattnar Bylsjön söderut i ett meandrande lopp genom urskogsartad barrskog. Bäckens fortsätter sedan ut mot Drevviken.

De båda sjöarna kalkades inte under försurningsepoken.

***Silikatgräsmarker (6270)**

Livsmiljön finns inom Tyresta-Åva representerad dels öster om Åva gård, dels på Spirudden/Stavholmen. I hagarna växer de typiska arterna blåsuga, brudbröd, prästkra, jungfrulinarter, gullviva, liten blåklocka, Adam och Eva, slätterfibbla, nattviol, ängsvädd, kattfot och olika ögontröstarter. Exempel på andra hävdgynnade arter i betesmarkerna är darrgräs, bockrot och vildlin.

6270-partiet öster om Åva består av torrbackar på höjderna samt trädbeklädda krön. Arter som förekommer i träd- och buskskiktet är ek, en, vildapel, björk och asp samt i mindre omfattning gran, rönn, salix, slån och sälg. Större delen är av öppen karaktär. Hagen betas av mjölkkor och är överlag välhävdad. Rönjningar har nyligen gjorts i främst de norra och södra delarna. Ute på Spirudden/Stavholmen består betesmarkerna av artrika backar av öppen karaktär i de lägre liggande delarna. Hagen är överlag välhävdad.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016**Öppna mossar och kärr (7140)**

Myrarna i Tyresta-Åva är alla av fattigkärrtyp och ligger insprängda i skogens sprickor och dalar. Några av dessa är öppna – halvöppna med en trädkrontäckning under 30 % och klassas därmed som livsmiljö 7140. De flesta myrarna är mycket små, men det finns även ett fåtal större öppna, exempelvis delar av Årsjöträsk, Ungfarsträsk och Löpanträsk. Myrarna förekommer på torvmarker och hyser arter/artgrupper såsom vitmossor, olika starrarter, tuvull, tranbär och rosling. På vissa ställen förekommer enstaka låga tallar, lövträd och salixbuskar. Ett relativt tätt buskskikt förekommer ställvis.

Årsjöträsk fick högsta värdeklass, klass 1, i våtmarksinventeringen (1990). Den höga värdeklassningen beror på mångformigheten och att en så pass stor yta är öppen. Myren är helt opåverkad av ingrepp. Stora delar av Årsjöträsk är öppen mosse bestående av ristuvor omgivna av mjukmattehöljor. Ristuvevegetationen domineras av ljung, tranbär, tuvull, rundsileshår, rosling och hjortron. I höljorna finns framförallt olika vitmossar, främst rufsvitmossa, men också kärlväxterna vitag och kallgräs (typiska arter).

***Taiga (9010)**

Västlig taiga i Tyresta-Åva Natura 2000-område utgörs av hållmarkstallskogar, torra - våta barrskogar, blandskogar och triviallövskogar. Skogarna är gamla och har på många håll karaktären av natur- eller urskog. Inget storskaligt skogsbruk har bedrivits under de senaste 100 åren. Skogsområdet norr om Tyresta by, sydost om Bylsjön samt på hållmarkerna återfinns de allra äldsta och mest orörda skogarna. Här finns rikligt med lågor, torrtäd och en naturlig luckighet. Vissa partier är yngre och har ännu inte fullt ut utvecklat de strukturer och funktioner som är typiska för natur- eller urskogar. Dessa områden får ses som utvecklingsmark mot Västlig taiga. Eftersom skogen har ett starkt skydd (m.a.p. exempelvis skogsbruksåtgärder) i egenskap av nationalpark resp. naturreservat kommer naturskogskaraktärerna att utvecklas med tiden.

I augusti 1999 utbröt en brand i Tyresta nationalpark och naturreservat, då 450 hektar av den skyddade skogen brann mycket intensivt. Resultatet av branden blev en mycket stor koncentration av bränd och död ved och ett till stora delar avbrunnet humuslager. Skogsmarken i brandfältet är även den klassad som 9010, Västlig taiga. Likaså det äldre brandområdet från branden i början av 1900-talet. Brandfältet hyser brandgynnade/beroende arter som vanligen återfinns på ett brandfält de första åren efter en brand. Förutom de direkt brandberoende arterna gynnas många arter indirekt av ett brandpräglad landskap.

Skogarna på hållmarkerna är glesa med små och knotiga tallar, varav en del är mycket gamla. De äldsta tallarna är uppemot 300 år. I sprickor där jordtäcket är något tjockare växer buskar och lågväxta träd av rönn, björk, tall och en. I markskiktet dominerar renlavar.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Barrskogarna i övrigt domineras av gran. I de torra – friska delarna med inslag av tall, björk, rönn, ek och ask och i de fuktiga – våta delarna med inslag av björk, klibbal och salix. Fuktiga - våta barrskogar uppträder sällsynt i de lågt liggande delarna med stillastående vatten. Dominerande arter i busk- och trädsiktet är gran, björk, salix och klibbal. I fältsiktet finns orkidén Jungfru Marie nycklar samt stjärnstarr, blåtåtel, trådtåg m.m.

Blandskog förekommer spritt i området på måttligt näringsrika marker. Gran varvas här med björk och asp. Inslaget av gräs och örnbräken är större än i de torra – friska barrskogarna, men i övrigt är fältsiktet snarlikt. Triviallövskogens trädsikt består på torra – friska marker av björk och asp medan klibbal och salix dominerar i fuktigare områden. I branter och sluttningar i granskogen förekommer små bestånd av hassel och runt Stensjön växer några mindre bestånd av lind, lönn och hägg.

Natur-/urskogarna i Tyresta-Åva hyser ett flertal ovanliga och hotade arter av fåglar, insekter, kryptogamer och kärlväxter, däribland grangräticka, gränsticka, dvärgbägarlav, ringlav, kretsfly, storgröe, sydlig kvastmossa, jättemusseron, rosenticka, timmerskapania och röd parasollmossa. På brandfältet har en rad brandgynnade arter etablerat sig sedan branden, exempelvis svartoxe, raggbock, sotsvart praktbagge, rökdansfluga, brandnäva och svedjenäva (typisk art). Förutom svedjenävan har följande typiska arter observerats i området: Mindre hackspett, nattskär, tretåig hackspett, ryl, knärot, plattlummer, ögonpyrola, järpe, spillkråka och nötkråka. Bland de artrikaste miljöerna i Tyresta-Åvaområdet är raviner, bäckdalar och dalstråk.

***Nordlig ädellövskog (9020)**

Denna livsmiljö finns främst i Hammarbergets naturreservat. Ett par små ytor med ädellövskog finns också områdets sydöstra del. Skogarna utgörs av äldre naturliga ädellövskogar med trädslagen ek, lönn, ask och lind samt hassel. Inslag av triviala lövträd och barrträd förekommer också bitvis. Kärlväxtfloran är påfallande rik med ett flertal sällsynta arter. Även bland mossor, lavar och svampar finns en hel del sällsynta och hotklassade arter. Exempel på arter i ädellövskogen är: Lundslok, skuggorangelav och vippärt samt de typiska arterna lunglav, underviol, vårärt, tandrot och myskmadra.

Trädklädd betesmark (9070)

Trädklädda betesmarker, 9070, finns i Hammarbergets naturreservat. Livsmiljön finns dessutom representerad i Tyresta naturreservat, dels söder om Åva gård och dels på Spirudden/Stavholmen. Skogen i Hammarberget är en variationsrik naturskog och består av såväl ädel- och triviallövskog som bland- och barrskog. Barrträden dominerar på höjder medan ädellövträden främst växer i sänkor och bryn. 9070-partierna i Tyresta naturreservat är mer av hagmarkskaraktär med gamla och grova ekar samt en hävdgynnad flora.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Delar av 9070-partiet vid Hammarberget, främst i det sydöstra partiet, är barrdominerad men har ett stort inslag av ädla lövträd såsom ek och lönn. Grova gamla ekar som förr varit solitärer vittnar om att trädskiktet förr varit betydligt glesare än idag. På sina ställen finns gott om hasselbuskar. Äldre aspar förekommer. På många håll är fältskiktet artrikt med skogsvicker, lungört, tandrot, liljekonvalj, underviol, vårärt och vippärt. Även lavfloran är intressant med arter såsom lunglav (typisk art), rödbrun blekspik (typisk art) och sällsynta skorplavar. Bland fågelarter i området kan nämnas grönsångare, kattuggla och flera arter av hackspettar. Den allra västligaste delen utgörs av en ädellövdominerad skog med ett stort inslag av björk och asp. I de ädellövdominerade partierna växer en del yngre gran och asp insprängda i trädskiktet.

Området betas sedan början av 1990-talet med nötdjur och har sannolikt förr använts för skogsbete (fram till 1950-talet?).

Betesmarken strax söder om Åva gård är lätt kuperad och norr om hagen löper Åvaån i ett meandrande förlopp. Trädskiktet är delvis halvöppet – halvslutet, delvis mer öppet. De träd- och buskarter som växer i hagen är främst asp, ek, en, björnbär, hassel, rosarter och tall. De fyra förstnämnda förekommer rikligt. Delar av betesmarken är välhävdd medan andra delar har en svagare hävdpåverkan. Om träd- och buskskiktet är av igenväxningskaraktär är det lämpligt med en ordentlig röjning av träd och buskar för att glesa ur kronskiktet (till < 30 %). Efter röjningar är den lämpligaste livsmiljöklassningen 6270, dvs. öppen hagmark.

Ute på Spirudden/Stavholmen består betesmarkerna av trädbeklädda partier dominerade av ek på höjderna. Några av ekarna är gamla och grova och besitter höga naturvärden. I övrigt består träd- och buskskiktet främst av en, hassel, oxel, rosor och tall. Hagen är överlag välhävdd och har tilläggsersättning inom miljöstödsystemet.

***Lövsumpskog (9080)**

I området finns en klassad lövsumpskog. Livsmiljön förekommer på näringsrik fuktig till blöt mark som påverkas av högt grundvatten och årliga översvämningar. Trätdäckningen är oftast stor och består främst av al och ask men inslag av björk och gran förekommer. Åldersammansättningen är varierad och död ved finns i området vilket ger många livsmiljöer för olika arter. Alarna står ofta i buketter på stora socklar.

***Ädellövskog i branter (9180)**

Livsmiljön finns i Tyresta-Åva representerad dels inom gränserna för Hammarbergets naturreservat, dels kring Stormyra-Brakmaren i den norra delen av Tyresta naturreservat. Ädellövskogsområdet vid Stormyra-Brakmaren utgör en av Stockholms län värdefullaste lundmiljöer med en representativ lundflora. Här växer en del hotade arter såsom skogskorn, lundviol och strävlost (typisk art). Almlav (typisk art) och flera andra hotklassade arter av skorplavar har noterats i området. I Hammarbergets naturreservat finns livsmiljö 9180 i två syd-

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

sydvästbranter. Ädellövskogarna är här av naturskogskaraktär med trädslagen ek, lind, lönn och alm samt hassel. Asp och gran finns insprängda bland ädellövträden. Det finns gott om gamla och grova träd, främst ek. I fältskiktet växer bl.a. lundslok, underviol, vårärt (typisk art), lungört (typisk art), myskmadra, tandrot, strävlost (typisk art) och nässelklocka. Laven lunglav, som är en för livsmiljön typisk art, förekommer rikligt.

***Skogsbevuxen myr (91D0)**

Den helt dominerande myrtypen i Tyresta-Åva är skvatramtallmossen. Flertalet är små och ligger insprängda i skogslandskapets sprickor och dalar, men här finns också några större trädklädda myrar, bl.a. Lyckeby mosse, Sävkärrs mosse och Hjortronmossen. Trädsiktet domineras av tall med inslag av björk medan fältsiktet främst består av skvatram, tuvull, ljung odon och hjortron samt olika starrarter. I botteniktet växer diverse vitmossor, bl.a. rostvitmossa och praktvitmossa vilka bl.a. växer i tallmossen i Årsjöträsk.

De för livsmiljön typiska arterna spillkråka, tretåig hackspett och tjäder förekommer i Tyresta-Åvaområdet.

Grön sköldmossa (1386)

Arten växer på multnade stammar och stubbar i frisk till fuktig barr- eller blandskog. Substratet är murken och mjuk ved av gran, men den kan även förekomma på ved av tall och lövträd. Vanligtvis finns endast några få sporkapslar på varje låga. I sällsynta fall kan grön sköldmossa även förekomma direkt på humusrik skogsmark. Arten är kortlivad och därför är det viktigt att kontinuerligt ha tillgång till lämpligt substrat på rimligt avstånd. Arten kan normalt sprida sig som mest 1 m vegetativt och 1 km med sporer under en 10-årsperiod. Arten är känd från ca 500 lokaler i Sverige, varav ca 150 lokaler i Stockholms län. Arten är klassad som NT (missgynnad) i rödlistan för hotade arter.

Grön sköldmossa förekommer i Tyresta-Åvaområdet och har goda förutsättningar att leva kvar inom objektet. Arten prioriteras dock inte i detta specifika Natura 2000-område om målkonflikter uppstår. Grön sköldmossa kan t.ex. missgynnas av naturvårdsbränning, medan andra arter i området gynnas.

Tjäder (A108)

Inom Tyresta-Åvaområdet är stammen av tjäder stark.

Fiskgjuse (A094)

Vid sumpskogarna och myrarna inom Tyresta-Åvaområdet häckar fiskgjusen regelbundet. I nuläget finns uppskattningsvis tre par. Fiskeplatserna finns i huvudsak i grunda havsvikar utanför objektet.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12

Beteckning
511-44326-2016

Tretåig hackspett (A241)

På brandfältet i Tyresta har arten häckat under en följd av år i enstaka par. Tidigare har arten häckat i medeltal vart annat år, men sedan branden har arten häckat årligen, ibland med mer än ett par. Förekomsterna i Tyresta tillhör det utglesade sydliga gränsområdet för artens häckningsutbredning.

Spillkråka (A236)

Inom Tyresta-Åvaområdet förekommer spillkråkan grovt uppskattat i 10-15 par.

Storlom (A002)

Storlommen häckar vid Årsjön och Stensjön i två par.

Orre (A409)

Arten har gynnats av skogsbranden i Tyresta och häckar idag med uppskattningsvis 8 – 10 kullar inom området. Om landskapet framöver förblir präglad av regelbundna bränder är förutsättningarna goda för att arten ska kunna leva kvar inom objektet.

Sparvuggla (A217)

Sparvugglan är i huvudsak en stannfågel. Vissa vintrar sker mer omfattande rörelser söderut.

Sparvuggla häckar i sumpskogarna och vid myrarna i Tyresta-Åvaområdet i uppskattningsvis 8 – 10 par.

Trädlärka (A246)

Trädlärkan har starkt gynnats av branden i Tyrestaskogen. I dagsläget häckar minst 20 par i området.

Havsörn (A075)

För närvarande finns inga häckande par inom Tyresta-Åvaområdet, men sannolikt kommer havsörnen tillbaka eftersom det finns gott om lämpliga boträd inom objektet.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt

Området har ett starkt skydd i egenskap av nationalpark och naturreservat. Hot såsom större skogsbruksåtgärder (avverkning, markberedning, markavvattning, gallring etc.) annat än i naturvårdsyfte och olika typer av exploatering (t.ex. uppförande av bostadshus/byggnader och anläggning av vägar och kraftledningar) är reglerade i föreskrifterna för nationalparken och reservaten.

Nedan listas de hot för respektive livsmiljö och art som i det här området bedömts mest relevanta.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12

Beteckning
511-44326-2016

***Strandängar vid Östersjön (1630) och *Silikatgräsmarker (6270)**

- Upphörd hävd/svagt betetryck. Detta riskerar att öka förnaansamlingen och igenväxningen vilket i sin tur riskerar att slå ut den hävdgynnade floran.
- Vinterbete vilket kan skada marken och orsaka eutrofering.
- Tillförsel av handelsgödsel och tillskottsfodring.
- Näringsläckage från intilliggande åkrar.

Myrsjöar (3160) och Näringsfattiga slättsjöar (3110)

- Sur nederbörd.

Öppna mossar och kärr (7140) och *Skogbevuxen myr (91D0)

- Markavvattningsföretag och dämning i närliggande våtmarks- eller fastmarksmiljöer kan ge en negativ påverkan på habitatet (gäller de myrar som ligger nära gränsen för det skyddade området).
- Anläggande av skogsbilvägar i närheten av habitatet kan göra att hydrologin och/eller hydrokemin i området påverkas negativt (gäller de myrar som ligger nära gränsen för det skyddade området).
- Skogsbruk och andra företag som innebär att närliggande fastmark avverkas kan innebära att näringsämnen läcker ut på myren och att de hydrologiska förhållandena ändras (gäller de myrar som ligger nära gränsen för det skyddade området).
- Sur nederbörd.
- Den pågående kalkningsverksamheten bör inte utvidgas till fler våtmarker eller större ytor än de som kalkats hittills.

***Taiga (9010)**

- Sur nederbörd.
- Utebliven brandstörning.

***Nordlig ädellövskog (9020) och *Ädellövskog i branter (9180)**

- Sur nederbörd.
- Minskad andel ädellövträd till följd av ökat granuppslag.
- Omfattande buskröjning.

Trädklädd betesmark (9070)

- Tillskottsfodring och vinterbete i området med eutrofiering som följd. Vinterbete kan dessutom ge skador på marken.
- Upphörd hävd eller svag hävd med igenväxning som följd.
- Ökat inslag av gran som konkurrerar ut ädellövträden.
- Brist på unga och medelålders ersättningsträd till de gamla lövträden.
- Skuggning av gamla och grova ekar.

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016**Tjäder (A108), fiskgjuse (A094), spillkråka (A236), sparvuggla (A217), storlom (A002), och havsörn (A075)**

- Inga aktuella hot i detta område.

Grön sköldmossa (1386)

- Omfattande brandstörning hindrar rik, kontinuerlig tillgång till grova granlågor.

Trädlärka (A246), tretåig hackspett (A241) och orre (A409)

- Utebliven brandstörning.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Delar av området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap 4 § MB. I reservatsbeslutet och skötselplanen för reservatet återfinns vilka inskränkningar i markanvändningen som krävs och vilka skötselåtgärder som ska genomföras i reservatet. Resterande del har nationalparksskydd enligt 7 kap 2 § MB. I skötselplanen med föreskrifter återfinns de föreskrifter och skötselåtgärder som gäller för nationalparken.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom delar av Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Grön sköldmossa är fridlyst enligt 1 c Artskyddsförordningen (1988:179) samt NFS (1999:12).

Havsörn, storlom, fiskgjuse, sparvuggla, tretåig hackspett och trädlärka är fredade (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Jakt på skogsfågel, morkulla och sjöfågel är förbjudet i föreskrifter i naturreservaten och nationalparken.

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna (gäller samtliga beskrivna arter), särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Förbud mot markavvattnings galler i Stockholms län (MB 11: 13–14 och förordningen om vattenverksamhet).

Behov av ytterligare reglering

Det finns inget behov av ytterligare reglering.

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder som komplement till vad som gäller i åtagandeplaner samt i skötselplaner för nationalparken och berörda naturreservat. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
*Strandängar vid Östersjön (1630)	<i>Årligt bete under sommarhalvåret samt vid behov röjning av igenväxningsvegetation.</i>	
*Silikatgräsmarker (6270)	<i>Årligt bete under sommarhalvåret samt röjning av igenväxningsvegetation. Frihuggning av solitärträd vid behov.</i>	
*Nordlig ädellövskog (9020)	Åtgärder enligt skötselplan, d.v.s. bevara det varierade ädellövträdsiktet både artmässigt och åldersmässigt genom frihuggning av enstaka träd samt röjning av yngre gran och asp vid behov.	

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12

Beteckning
511-44326-2016

Trädklädd betesmark (9070)	<i>Fortsatt kontinuerligt bete.</i> <i>På vissa ställen bör lövträd gynnas genom successiv frihuggning av grova ekar och unga till medelålders ersättningsträd till dessa. Grenarna bör inte konkurrera med omgivande växtlighet och åtminstone delar av stammarna ska vara solbelysta.</i> Röjning av yngre gran och asp vid behov. I betesmarken söder om Åva gård kan behövas kraftiga successiva restaureringsåtgärder där yngre träd och buskar av igenväxningskaraktär tas bort. Livsmiljön övergår efter röjning ev. till 6270.	
*Taiga (9010)	Fri utveckling (enligt skötselplaner) med undantag för smärre åtgärder (vid behov) för att gynna lövträd eller särskilt utpekade/hotade arter. Upprätta plan för bränning.	
*Ädellövskog i branter (9180)	Åtgärder enligt skötselplan, d.v.s. bevara det varierade ädellövträdsiktet både artmässigt och åldersmässigt genom frihuggning av enstaka träd samt röjning av yngre gran och asp vid behov.	
Tretåig hackspett (A241), orre (A409) och trädlärka (A246)	Bränning.	

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Bevarandetillstånd i dag

Tabell 4. Bevarandetillstånd hos ingående livsmiljöer och arter.

Livsmiljö/art	Bevarandetillstånd
*Strandängar vid Östersjön (1630)	<i>Gynnsamt.</i>
Näringsfattiga slättsjöar (3110)	<i>Gynnsamt.</i>
Myrsjöar (3160)	<i>Gynnsamt.</i>
*Silikatgräsmarker (6270)	<i>Gynnsamt/ej gynnsamt.</i> Vissa delar behöver röjas för att öppna upp träd- och buskskiktet.
Öppna mossar och kärr (7140)	<i>Gynnsamt.</i>
*Taiga (9010)	<i>Gynnsamt</i>
*Nordlig ädellövskog (9020)	<i>Gynnsamt/ej gynnsamt.</i> En del äldre ädellövträd måste friställas och en del yngre gran och asp behöver tas bort för att få kontinuitet i ädellövbeståndet.
Trädklädd betesmark (9070)	Vid Hammarberget är tillståndet inte gynnsamt. Beteshävden har efter ett längre uppehåll nyligen återupptagits. De strukturer och arter som karaktäriserar betade skogar har därför ännu inte hunnit utvecklas helt. På Spirudden/Stavholmen är bevarandetillståndet gynnsamt, men det delvis tämligen slutna krontäcket av ek bör glesas ur för att bibehålla en gynnsam status.
*Lövsumpskog (9080)	
*Ädellövskog i branter (9180)	<i>Gynnsamt/ej gynnsamt.</i> En del äldre ädellövträd måste friställas och en del yngre gran och asp behöver tas bort för att få kontinuitet i ädellövbeståndet.
*Skogsbevuxen myr (91D0)	<i>Gynnsamt.</i>
Grön sköldmossa (1386)	<i>Gynnsamt.</i>
Tjäder (A108)	<i>Gynnsamt.</i>
Fiskgjuse (A094)	<i>Gynnsamt.</i>
Tretåig hackspett (A241)	<i>Osäkert. Har gynnats av branden.</i>
Spillkråka (A236)	<i>Gynnsamt.</i>
Orre (A409)	<i>Gynnsamt.</i>

BEVARANDEPLAN

Datum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016

Sparvuggla (A217)	Gynnsamt.
Storlom (A002)	Gynnsamt.
Trädlärka (A246)	Gynnsamt.
Havsörn (A075)	Osäkert.

Inventeringar i området och andra referenser

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996. *Naturkatalog för Stockholms län*. Remissupplaga.

Länsstyrelsen i Stockholms län. *Skötselplan för naturreservatet Hammarberget*. Fastställd 26/10 1993.

Länsstyrelsen i Stockholms län. *Beslut om ändringar i skötselplanerna för etapp I och II, naturreservatet Hammarberget, Tyresö kommun*. Beslutsdatum 3/5 2004.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997. *Våtmarksinventering i Stockholms län*. Rapport nr 1997:1. Objekt nr: 10I 3I 01.

Länsstyrelsen i Stockholms län. *Åtgärdsplan för bevarande av betesmarker och slåtterängar*. Kundnr: AB2145. Upprättad den 8/3 2002.

Länsstyrelsen i Stockholms län. *Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004*. Objekt nr: 86B-MHD, E84-QVM och 216-GXF. Inventeringsdatum: 17/6 2003.

Naturvårdsverket. *Art- och naturtypsvisa vägledningar*. (www.naturvardsverket.se) Uttag 2006-03-20.

Naturvårdsverket. *Tyresta nationalpark – Skötselplan med föreskrifter*. 93:8.

Stockholms universitet, Naturvårdsverket och stiftelsen Tyrestaskogen. *Vegetationskarta över Tyresta nationalpark och naturreservat samt Hammarbergets naturreservat*. Dokumentation av de svenska Nationalparkerna nr 12. Utarbetning: Siv Runborg vid Stockholms universitet. Projektansvarig: Margareta Ihse, Stockholms universitet.

Webbadresser:

<http://www.artdata.slu.se/> Lista med rödlistade arter, uttag 2006-03-20.

Muntliga källor:

Joelsson, Svante (Telefonsamtal 22/3 2006)

Matzon, Curt (Mailkonversation, mars 2006)

BEVARANDEPLANDatum
2017-06-12Beteckning
511-44326-2016**Karta**

Livsmiljöernas sifferkoder i kartan och dokumentet är korrekta liksom namnen i dokumentet. Livsmiljöernas namn i kartan kan dock vara felaktiga.

